

Konvansiyonel Meyve Yetiştiriciliği Yapan Üreticilerin Organik Tarım ve İyi Tarım Uygulamaları Konusundaki Görüşleri: Zonguldak İli Örneği, Türkiye

Osman KILIÇ^{1*}, Gamze AYDIN ERYILMAZ², Serdar ÇAKIR³

¹Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Samsun, TÜRKİYE

²Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun Meslek Yüksekokulu, Park ve Bahçe Bitkileri Bölümü, Samsun, TÜRKİYE

³T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Çaycuma İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, Zonguldak, TÜRKİYE

Geliş Tarihi/Received: 21.12.2020

Kabul Tarihi/Accepted: 11.02.2021

ORCID ID (Yazar sırasına göre / by author order)

 orcid.org/0000-0002-0129-4034 orcid.org/0000-0002-4440-8687 orcid.org/0000-0002-7168-9656

*Sorumlu Yazar/Corresponding Author: okilic@omu.edu.tr

Öz: Konvansiyonel tarımın insan sağlığı ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak için, son yıllarda organik tarım ve iyi tarım uygulamaları yaygınlaşmış ve buna yönelik araştırmalar önem kazanmıştır. Bu araştırmanın amacı, Türkiye'nin Karadeniz Bölgesinde yer alan Zonguldak ilinde konvansiyonel meyve yetiştiriciliği yapan üreticilerin organik tarım ve iyi tarım uygulamaları konusundaki görüşleri ile gelecekte bu üretim sistemlerine geçme konusundaki düşüncelerinin belirlenmesidir. Araştırma verilerini, konvansiyonel tarım yapan 125 meyve üreticisiyle yapılan anketler oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, organik tarımda kimyasal gübre kullanıldığını düşünen üreticilerin oranı % 12.00, tarım ilacı kullanıldığını düşünenlerin oranı % 46.40'dır. İyi tarım uygulamalarında ise üreticilerin % 25.60'ı kimyasal gübre, % 12.80'i tarım ilacı kullanılmadığını düşünmektedir. Bu sonuçlar, üreticilerin organik tarım ve iyi tarım uygulamaları konusunda yeterli bilgi düzeyine sahip olmadıklarını ve bu sistemlerin uygulanma prensiplerinden yeterince haberdar olmadıklarını göstermektedir. Organik tarıma geçmeyi düşünen üreticilerin oranı % 28.00 iken, bu oran iyi tarım uygulamalarında sadece % 8.80'dir. Organik tarım ve iyi tarım uygulamalarının üreticiler tarafından benimsenmesi, bu üretim sistemlerinin konvansiyonel tarım ürünlerine göre daha kârlı olmasına bağlıdır. Bu amaçla özellikle son yıllarda artan girdi maliyetleri de dikkate alındığında, organik tarım ve iyi tarım uygulamalarına verilen desteklerin revize edilmesi gerekir.

Anahtar Kelimeler: Meyve yetiştiriciliği, organik tarım, iyi tarım uygulamaları, sürdürülebilir tarım, Zonguldak ili

Conventional Fruit Farmers' Opinions on Organic Agriculture and Good Agricultural Practices: The Case of Zonguldak Province, Turkey

Abstract: In order to eliminate the negative effects of conventional agriculture on human health and the environment, organic agriculture and good agricultural practices have become widespread in recent years and researches on this has gained importance. The aim of this research is to determine the opinions of farmers engaged in conventional fruit farming on organic agriculture and good agricultural practices in Zonguldak province located in the Blacksea Region of Turkey, and their thoughts on the transition to these production systems in the future. Survey data consist of questionnaires conducted with 125 fruit farmers engaged in conventional agriculture. According to the results of the research, the rate of farmers who think that chemical fertilizers are used in organic agriculture is 12.00%, and the rate of those who think that pesticides are used is 46.40%. In good agricultural practices, 25.60% of the farmers think that chemical fertilizers are not used, and 12.80% of them think that pesticides are not used. These results show that the farmers do not have enough knowledge about organic agriculture and good agricultural practices and that they are not sufficiently aware of the application principles of these systems. While the rate of farmers who intend to switch to organic agriculture is 28.00%, this rate is only 8.80% in good agricultural practices. The adoption of organic agriculture and good agricultural practices by farmers depends on the profitability of these farming systems compared to conventional agricultural products. For this purpose, especially considering the increasing input costs in recent years, the supports given to organic agriculture and good agricultural practices should be revised.

Keywords: Fruit growing, organic agriculture, good agricultural practices, sustainable agriculture, Zonguldak province

1. Giriş

Dünyada artan nüfus ve değişen tüketim alışkanlıkları, tüm sektörlerde olduğu gibi tarımda da verim artışına dayalı üretim modelini temel hedef haline getirmiştir. Böylece yoğun kimyasal girdi ve ileri teknolojik uygulamalar sonucu üretim artmış, ancak tarımsal faaliyetlerden kaynaklanan önemli çevresel sorunlar yıllar geçtikçe belirgin bir şekilde gözlemlenmeye başlanmıştır. Yaşanan bu çevresel sorunlar, mevcut doğal kaynakların etkin kullanımına odaklanan sürdürülebilir tarım sistemlerinin önemini giderek daha fazla ortaya çıkarmıştır. Sürdürülebilir tarım kavramı; tarımsal üretimin agronomik, çevresel, sosyal ve ekonomik boyutlarını dengelemeyi hedefleyen bir yaklaşımdır. Sürdürülebilir tarım; bir yandan verimliliği korurken, diğer yandan çevreye verilen zararı azaltarak kısa ve uzun dönemde ekonomiyi canlı tutmak, tarımla uğraşanların yaşam kalitesini yükseltmek ve buna yönelik uygulamalar geliştirmeyi amaçlamaktadır (Turhan, 2005). İnsan sağlığını ve çevreyi koruyan en yaygın sürdürülebilir tarım sistemlerinden olan organik tarım ve iyi tarım uygulamaları, başta gelişmiş ülkeler olmak üzere bütün ülkelerde her geçen gün daha fazla önem kazanmaktadır.

Organik tarım; toprağı, ekosistemi ve insan sağlığını koruyan, aynı zamanda ekolojik sürece ve biyolojik çeşitliliğe dayanan bir üretim sistemidir. Bu sistem, ortak bir çevresel fayda ile herkes için adil bir yaşam kalitesi sağlamak amacıyla gelenekçiliği, yenilikçiliği ve bilimi birleştiren bir uygulamadır (Anonymous, 2020). İyi tarım uygulamaları ise, son yıllarda değişen ve küreselleşen gıda ekonomisi ve yaşanan sağlık endişeleri neticesinde, aynı zamanda konuyla ilgili paydaşların gıda kalitesi ve güvenilirliği ile tarımın çevresel sürdürülebilirliğiyle ilgili taahhütleri bağlamında ortaya çıkmıştır. Bu paydaşlar; orta ve uzun vadede gıda güvenliği, gıda kalitesi, üretim etkinliği, çevresel kazanımların belirli hedeflerini karşılayan gıda işleme ve perakende sanayi işletmeleri, çiftçiler, tarım işçileri ve tüketicileri içermektedir (İçel, 2007). Organik tarım ve iyi tarım uygulamaları, sürdürülebilir tarımın sağlanmasında benzer amaçlara sahip olsalar da, benimsedikleri prensipler yönünden farklılıklar göstermektedir. Organik tarım; kimyasal gübre, tarım ilacı, endüstriyel sentetik ürünler ve genetiği değiştirilmiş organizmaların kullanılmaması ilkesine dayanmaktadır (Ahlem ve Hammas, 2017). İyi tarım uygulamalarında ise kimyasal girdi kullanımı söz konusu olmakla birlikte, girdiler insan sağlığına ve çevreye zarar vermeyecek şekilde tatbik edilmektedir (Hasdemir, 2011). İyi tarım uygulamaları kontrollü bir tarımsal faaliyet olup, tüm uygulamaların kayıt altına alınmasını esas

almaktadır. Bu kayıtlar; ürünün tür ve çeşidi, kullanılan gübre ve tarım ilacının uygulanma nedeni, zamanı, miktarı, öneriyi yapanların ve uygulayıcıların isimleri, bu konudaki yetkinlikleri, ürünün hasat edileceği süre, su kalitesi ve sulama ile ilgili tüm detayları içermektedir. Böylelikle tarımda izlenebilirlik ve sürdürülebilirlik yerine getirilmiş olmaktadır (Aksoy ve ark., 2013).

Türkiye’de organik tarım ve iyi tarım uygulamalarının artan önemiyle birlikte, bu üretim sistemlerine yönelik üreticilerin algı ve tercihlerini ortaya koyan araştırmaların sayısında da artış söz konusudur. Erzurum, Erzincan ve Bayburt illerini kapsayan bir araştırmada; eğitim seviyesi yüksek, arazisi büyük, tarımsal faaliyeti ticari amaçlı yapan, eğitimlere katılan ve Erzurum’da ikamet eden kırsal kadınların organik tarımı benimseme konusunda daha fazla istekli oldukları tespit edilmiştir (Kaya ve Atsan, 2013). Akkaya ve ark. (2006)’na göre, Türkiye’de iyi tarım uygulamalarının gelişimine engel teşkil eden başlıca konular olarak; tarım işletmelerinin küçük ve arazinin parçalı olması, işletmelerde kayıt tutma alışkanlığının olmaması ve üreticilerin örgütlenme sorunları sayılabilir. Türkiye’de yapılan bazı araştırmalar organik tarım ve iyi tarım uygulamalarının benimsenmesinde birçok faktörün etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Aydın ilinde yapılan bir araştırmada, kırsal kadınların organik tarımı benimseme olasılığını etkileyen faktörler; babasının çiftçi olması, eğitim düzeyi, hanedeki çocuk sayısı, tarımsal faaliyetlere katılma durumu, mesleki eğitime katılma, kadınlara yönelik projeleri takip etme, yeniliklere açık olma, hayatında ideale yakın olup/olmama durumu, organik tarım konusunda kavramsal olarak bilinçli olup/olmama ve kendine ait gelirin olması olarak belirlenmiştir (Karaturhan ve ark., 2018). Antalya ilinde yapılan bir araştırmada ise, iyi tarım uygulamaları yapma ile sosyal güvence durumu, tarımsal örgütlere üyelik, üye olunan örgüt sayısı ve örgütlerin faydalılığı hakkındaki düşünce arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Sayın ve ark., 2016).

Araştırmanın yapıldığı Zonguldak ilinde, 2019 yılı itibarıyla meyve arazisinin % 92 gibi büyük bir kısmını fındık arazisi oluşturmaktadır (Anonim, 2020a). İlde 276 işletmede ve toplam 4798 dekar arazide organik fındık yetiştirilmekte, iyi tarım uygulamaları ise yapılmamaktadır (Anonim, 2020b). Bu araştırmanın amacı, Zonguldak ilinde konvansiyonel meyve yetiştiriciliği yapan üreticilerin organik tarım ve iyi tarım uygulamalarına yönelik görüşlerini ve gelecekte bu üretim sistemine geçme konusundaki düşüncelerini belirlemektir. Organik tarım ve iyi tarım uygulamaları hakkında üretici görüşlerinin ortaya konulması, bu sistemlerin benimsenmesine ve yaygınlaşmasına yönelik çalışmalara katkı

sağlaması bakımından önemlidir. Organik tarım ve iyi tarım uygulamalarıyla ilgili oluşturulacak politikalarda üretici görüşlerinin de dikkate alınması, çözüm odaklı bir yaklaşım olarak sürdürülebilir tarımın benimsenme ve yayılma başarısını arttıracaktır. Araştırma sonuçları, başta politikacı olmak üzere yayım personeli, araştırmacı ve konuyla ilgili diğer tüm paydaşlara yol gösterici olacaktır.

2. Materyal ve Yöntem

Araştırma materyalini, konvansiyonel meyve yetiştiriciliği yapan ve çiftçi kayıt sistemine kayıtlı işletmelerle yapılan anketler oluşturmaktadır. Araştırmada, örnekleme birimi olarak meyve arazisi büyüklüğü esas alınmıştır. İşletmeler; 1-6 dekar, 7-13 dekar, 14 dekar ve daha fazla meyve arazisine sahip işletmeler şeklinde üç gruba ayrılmıştır. Anket yapılan işletme sayısı, tabakalı tesadüfi örnekleme yöntemiyle 125 olarak belirlenmiştir (Yamane, 1967). Oransal dağılıma göre işletmeler; birinci grupta 57, ikinci grupta 37 ve üçüncü grupta 31 olarak tespit edilmiştir.

İşletmelerden veri elde etmek için hazırlanan ankette, işletme yöneticisine ait demografik özellikler, organik tarım ve iyi tarım uygulamalarında gübre kullanımı, hastalık, zararlı ve yabancı otlarla mücadele yöntemleri ile bu üretim sistemlerinin insan sağlığına ve çevreye etkileri, ayrıca devlet destekleri konusundaki üretici görüşlerinin tespit edilmesine yönelik sorular yer almaktadır. Örnek işletmelerden anket yoluyla elde edilen veriler 2020 yılına ait olup, veriler işletme büyüklük grupları itibariyle analiz edilmiştir. İşletme büyüklük grupları itibariyle; üreticilere ait cinsiyet, yaş, eğitim, tarımsal deneyim, sosyal güvence ve tarımsal örgüt üyeliği ile üreticilerin organik tarım ve iyi tarım uygulamalarıyla ilgili görüşleri açısından farklılığın belirlenmesinde k-kare testi kullanılmıştır.

3. Bulgular ve Tartışma

Anket yapılan işletme yöneticisi konumundaki üreticilerin % 88.00'ü erkek, % 12.00'ü kadındır. Üreticilerin % 8.00'ü 40 yaşın altında, % 30.40'ü 40-49 yaş grubunda ve % 61.60'ü 50 yaş ve üzerindedir. Üreticiler arasında lise (% 29.03) ve üniversite (% 19.36) mezunu olanların oranı, üçüncü grupta en yüksektir. İşletmeler büyüdükçe 14 yıl ve daha fazla tarımsal deneyime sahip üreticilerin oranı artmaktadır. Eğitim durumu ($p<0.01$) ve tarımsal deneyim ($p<0.05$) açısından, işletme büyüklük grupları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık vardır. Her üç işletme büyüklük grubunda da, üreticilerin tamamı sosyal güvenceye sahip ve Ziraat Odası'na üyedir. Tarım Kredi Kooperatifi'ne

üye olan yöneticilerin oranı ise, işletme büyüklük gruplarına göre sırasıyla % 17.54, % 40.54 ve % 22.58'dir. İşletme büyüklük grupları itibariyle, üreticilerin üyelik durumu yönünden istatistiki olarak anlamlı bir ilişki vardır ($p<0.10$) (Tablo 1).

Anket yapılan üreticilerin organik tarımla ilgili olarak çevreyi koruduğu görüşü % 83.20 ile en fazladır. Bunu, insan sağlığını koruduğu (% 81.60) ve devlet tarafından desteklendiği (% 81.60) görüşleri takip etmektedir. İşletme büyüklük grupları itibariyle, üreticilerin organik tarımla ilgili mekanik mücadele yapılması ($p<0.05$), insan sağlığını koruması ($p<0.05$), çevreyi koruması ($p<0.10$) ve devlet tarafından desteklenmesi ($p<0.01$) hakkındaki görüşleri açısından istatistiki olarak anlamlı bir ilişki vardır (Tablo 2). Konuyla ilgili olarak diğer bazı illerde yapılan araştırmalar, üreticilerin organik tarımla ilgili benzer fikirlere sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Aydın, İzmir, Manisa ve Muğla illerini kapsayan bir araştırmada, konvansiyonel zeytin üreticilerinin büyük çoğunluğu (% 77.63) organik tarımı ilaçsız ve gübresiz tarım olarak tanımlarken, % 19.74'ü doğal üretim, % 5.92'si kontrollü ve sertifikalı üretim, % 5.26'sı ise sağlıklı üretim şeklinde nitelendirmiştir (Adıgüzel ve Kızılaslan, 2020). Çanakkale ilinde organik zeytin yetiştiriciliği yapan üreticilerle yapılan bir araştırma sonucuna göre, organik tarımda insan sağlığına ve doğaya zarar veren kimyasalların kullanılmadığı görüşü ilk sırada yer almıştır (Özsayın ve ark., 2018).

Araştırma sonuçlarına göre, üreticilerin iyi tarım uygulamalarının çevreyi (% 82.40) ve insan sağlığını (% 80.00) koruduğuna yönelik görüşleri öne çıkmaktadır. Üreticiler arasında iyi tarım uygulamalarında kimyasal gübre (% 25.60) ve tarım ilacı (% 12.80) kullanılmadığını düşünen üreticiler de bulunmaktadır. Üreticilerin iyi tarım uygulamalarıyla ilgili mekanik mücadele yapılması ($p<0.01$), tarım ilacı kullanılması ($p<0.01$), insan sağlığını koruması ($p<0.10$), çevreyi koruması ($p<0.05$) ve devlet tarafından desteklenmesiyle ($p<0.05$) ilgili görüşleri işletme büyüklük grupları itibariyle istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur (Tablo 3). Bu konuda yapılan bazı araştırma sonuçları, üreticilerin kimyasal gübre uygulamasını en fazla kendi tecrübesine göre yaptıklarını ve toprak analizi yaptırmada konusunda henüz yeterli bilincin oluşmadığını göstermektedir (Yılmaz ve ark., 2009; Gözener ve ark., 2016; Kızıloğlu ve Kızılaslan, 2017; Yüzbaşıoğlu, 2020). Üreticilerin iyi tarım uygulamalarına geçtikten sonra kimyasal gübre ve tarım ilacı kullanılmayacağı düşüncesinin, iyi tarım uygulamalarına karşı olumsuz algı oluşturacağı ve bu sistemin benimsenmesini zorlaştıracağı açıktır.

Tablo 1. Üreticilere ait demografik özellikler

	1. grup		2. grup		3. grup		Toplam		χ^2	P
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
<i>Cinsiyet</i>										
Kadın	8	14.04	5	13.51	2	6.45	15	12.00	1.21	0.547
Erkek	49	85.96	32	86.49	29	93.55	110	88.00		
Toplam	57	100.00	37	100.00	31	100.00	125	100.00		
<i>Yaş</i>										
<40	3	5.26	2	5.41	5	16.13	10	8.00	3.77	0.438
40-49	18	31.58	11	29.73	9	29.03	38	30.40		
>49	36	63.16	24	64.86	17	54.84	77	61.60		
Toplam	57	100.00	37	100.00	31	100.00	125	100.00		
<i>Eğitim</i>										
İlkokul	37	64.91	15	40.54	5	16.13	57	45.60	33.98	0.000***
Ortaokul	17	29.83	12	32.43	11	35.48	40	32.00		
Lise	3	5.26	6	16.22	9	29.03	18	14.40		
Üniversite	-	-	4	10.81	6	19.36	10	8.00		
Toplam	57	100.00	37	100.00	31	100.00	125	100.00		
<i>Tarımsal deneyim</i>										
<14	44	77.19	22	59.46	8	25.81	74	59.20	56.57	0.016**
≥14	13	22.81	15	40.54	23	74.19	51	40.80		
Toplam	57	100.00	37	100.00	31	100.00	125	100.00		
<i>Sosyal güvence</i>										
SSK	35	61.40	22	59.46	18	58.06	75	60.00	3.12	0.537
Bağ-Kur	15	26.32	8	21.62	5	16.13	28	22.40		
Emekli sandığı	7	12.28	7	18.92	8	25.81	22	17.60		
Toplam	57	100.00	37	100.00	31	100.00	125	100.00		
<i>Tarımsal örgüt üyeliği¹</i>										
Ziraat Odası	57	100.00	37	100.00	31	100.00	125	100.00	10.96	0.090*
Tarım Kredi Kooperatifi	10	17.54	15	40.54	7	22.58	32	25.60		

¹Birden fazla seçenek işaretlenmiştir, *: % 10, **: % 5 ve ***: % 1 düzeyinde istatistiki olarak anlamlıdır.

Tablo 2. Üreticilerin organik tarımla ilgili görüşleri

		1. grup		2. grup		3. grup		Toplam		χ^2	P
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
<i>Biyolojik mücadele yapılır</i>	Evet	26	45.61	22	59.46	23	74.19	71	56.80	7.39	0.117
	Fikri yok	30	52.63	14	37.84	8	25.81	52	41.60		
	Hayır	1	1.76	1	2.70	-	-	2	1.60		
	Toplam	57	100.00	37	100.00	31	100.00	125	100.00		
<i>Mekanik mücadele yapılır</i>	Evet	29	50.88	29	78.38	29	93.55	87	69.60	19.52	0.001**
	Fikri yok	27	47.37	8	21.62	2	6.45	37	29.60		
	Hayır	1	1.75	-	-	-	-	1	0.80		
	Toplam	57	100.00	37	100.00	31	100.00	125	100.00		
<i>Kimyasal gübre kullanılır</i>	Evet	9	15.79	5	13.51	1	3.23	15	12.00	7.06	0.133
	Fikri yok	5	8.77	6	16.22	1	3.23	12	9.60		
	Hayır	43	75.44	26	70.27	29	93.54	98	78.40		
	Toplam	57	100.00	37	100.00	31	100.00	125	100.00		
<i>Tarım ilacı kullanılır</i>	Evet	24	42.10	21	56.76	13	41.94	58	46.40	4.23	0.375
	Fikri yok	9	15.80	4	10.81	2	6.45	15	12.00		
	Hayır	24	42.10	12	32.43	16	51.61	52	41.60		
	Toplam	57	100.00	37	100.00	31	100.00	125	100.00		
<i>İnsan sağlığını korur</i>	Evet	44	77.19	28	75.68	30	96.77	102	81.60	6.36	0.042**
	Fikri yok	13	22.81	9	24.32	1	3.23	23	18.40		
	Hayır	-	-	-	-	-	-	-	-		
	Toplam	57	100.00	37	100.00	31	100.00	125	100.00		
<i>Çevreyi korur</i>	Evet	46	80.70	28	75.68	30	96.77	104	83.20	5.84	0.054*
	Fikri yok	11	19.30	9	24.32	1	3.23	21	16.80		
	Hayır	-	-	-	-	-	-	-	-		
	Toplam	57	100.00	37	100.00	31	100.00	125	100.00		
<i>Devlet tarafından desteklenir</i>	Evet	38	66.67	33	89.19	31	100.00	102	81.60	16.88	0.000***
	Fikri yok	19	33.33	4	10.81	-	-	23	18.40		
	Hayır	-	-	-	-	-	-	-	-		
	Toplam	57	100.00	37	100.00	31	100.00	125	100.00		

*: % 10, **: % 5 ve ***: % 1 düzeyinde istatistiki olarak anlamlıdır.

Tablo 3. Üreticilerin iyi tarım uygulamalarıyla ilgili görüşleri

		1. grup		2. grup		3. grup		Toplam		χ^2	P
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
<i>Biyolojik mücadele yapılır</i>	Evet	24	42.11	21	56.76	23	74.19	68	54.40	11.06	0.026
	Fikri yok	33	57.89	15	40.54	8	25.81	56	44.80		
	Hayır	-	-	1	2.70	-	-	1	0.80		
	Toplam	57	100.00	37	100.00	31	100.00	125	100.00		
<i>Mekanik mücadele yapılır</i>	Evet	26	45.61	28	75.68	29	93.55	83	66.40	22.71	0.000***
	Fikri yok	31	54.39	9	24.32	2	6.45	42	33.60		
	Hayır	-	-	-	-	-	-	-	-		
	Toplam	57	100.00	37	100.00	31	100.00	125	100.00		
<i>Kimyasal gübre kullanılır</i>	Evet	24	42.10	14	37.84	14	45.16	52	41.60	0.47	0.977
	Fikri yok	18	31.58	13	35.13	10	32.26	41	32.80		
	Hayır	15	26.32	10	27.03	7	22.58	32	25.60		
	Toplam	57	100.00	37	100.00	31	100.00	125	100.00		
<i>Tarım ilacı kullanılır</i>	Evet	33	57.90	23	62.16	23	74.19	79	63.20	7.86	0.097*
	Fikri yok	19	33.33	6	16.22	5	16.13	30	24.00		
	Hayır	5	8.77	8	21.62	3	9.68	16	12.80		
	Toplam	57	100.00	37	100.00	31	100.00	125	100.00		
<i>İnsan sağlığını korur</i>	Evet	44	77.19	27	72.97	29	93.55	100	80.00	4.98	0.083*
	Fikri yok	13	22.81	10	27.03	2	6.45	25	20.00		
	Hayır	-	-	-	-	-	-	-	-		
	Toplam	57	100.00	37	100.00	31	100.00	125	100.00		
<i>Çevreyi korur</i>	Evet	45	78.95	28	75.68	30	96.77	103	82.40	6.04	0.049**
	Fikri yok	12	21.05	9	24.32	1	3.23	22	17.60		
	Hayır	-	-	-	-	-	-	-	-		
	Toplam	57	100.00	37	100.00	31	100.00	125	100.00		
<i>Devlet tarafından desteklenir</i>	Evet	17	29.82	22	59.46	19	61.29	58	46.40	12.47	0.014**
	Fikri yok	34	59.65	14	37.84	11	35.48	59	47.20		
	Hayır	6	10.53	1	2.70	1	3.23	8	6.40		
	Toplam	57	100.00	37	100.00	31	100.00	125	100.00		

*: % 10, **: % 5 ve ***: % 1 düzeyinde istatistiki olarak anlamlıdır.

Anket yapılan üreticilerden organik tarım yapma düşüncesi olanların oranı % 28.00 iken, bu oran iyi tarım uygulamalarında % 8.80'dir. İşletmeler büyüdükçe her iki üretim sistemini yapmayı düşünenlerin oranı artmakla birlikte, organik tarım ve iyi tarım uygulamalarına geçme konusunda yeterli farkındalığın oluştuğunu söylemek zordur. İşletme büyüklük grupları itibariyle, üreticilerin organik tarım ($p<0.01$) ve iyi tarım uygulamalarına ($p<0.10$) geçme düşünceleri açısından istatistiki olarak anlamlı bir ilişki vardır (Tablo 4). Samsun ilinde yapılan bir araştırmada,

konvansiyonel tarım yapan üreticilerin % 74.3'ünün organik tarıma geçmeyi düşündüğü, bu tarım sistemine geçmek istemedi en etkili faktörün ise verilen destekler olduğu tespit edilmiştir (Karabaş ve Gürler, 2011). Verim düşmesi ve sertifikasyon işlemleriyle birlikte üretim maliyetinin artması nedeniyle, organik tarım üreticiler tarafından çok fazla tercih edilmemektedir. İyi tarım uygulamalarında ise, sertifikasyon maliyetinin yüksek olması, prim fiyatının olmayışı ve prosedürün fazla olması bu üretim sisteminin yaygınlaşmasını geciktirmektedir (Pezikoğlu ve ark., 2019).

Tablo 4. Üreticilerin organik tarım ve iyi tarım uygulamalarına geçme düşüncesi

	1. grup		2. grup		3. grup		Toplam		χ^2	P
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
Organik tarım										
Düşünüyor	9	15.79	8	21.62	18	58.07	35	28.00	21.77	0.000***
Kararsız	22	38.60	11	29.73	2	6.45	35	28.00		
Düşünmüyor	26	45.61	18	48.65	11	35.48	55	44.00		
Toplam	57	100.00	37	100.00	31	100.00	125	100.00		
İyi tarım uygulamaları										
Düşünüyor	3	5.26	3	8.11	5	16.13	11	8.80	9.00	0.061*
Kararsız	9	15.79	10	27.03	11	35.48	30	24.00		
Düşünmüyor	45	78.95	24	64.86	15	48.39	84	67.20		
Toplam	57	100.00	37	100.00	31	100.00	125	100.00		

*: % 10 ve ***: % 1 düzeyinde istatistiki olarak anlamlıdır.

4. Sonuç ve Öneriler

Organik tarım ve iyi tarım uygulamaları, insan sağlığını ve çevreyi gözetken aynı zamanda tarımsal faaliyetlerin sürdürülebilirliğini ve gelişimini destekleyen üretim sistemleri olsalar da, henüz dünya nüfusunun beslenmesine yetecek üretim potansiyeline sahip değildir. Bu nedenle organik tarım ve iyi tarım uygulamaları yapan üretici sayısının artırılması için, öncelikle bu sistemlerle ilgili üretici görüş ve beklentilerinin belirlenerek olası engellerin ortadan kaldırılması gerekir. Zonguldak ilinde yapılan bu araştırmanın sonuçları, organik tarım ve iyi tarım uygulamalarıyla ilgili meyve üreticilerinin genel olarak benzer düşüncelere sahip olduklarını göstermektedir. Diğer bir ifadeyle üreticiler organik tarım ve iyi tarım uygulamalarının prensipleri arasındaki farkı net bir şekilde ayırt edememektedir. Üreticiler arasında organik tarımda olduğu gibi, iyi tarım uygulamalarında da kimyasal girdi kullanılmadığını düşünenler vardır. Organik tarım ve iyi tarım uygulamaları konusundaki bilgi yetersizliği, bu üretim sistemlerinin yaygınlaşmasını engelleyen sorunların başında gelmektedir. Bu nedenle üreticilerin organik tarım ve iyi tarım uygulamalarıyla ilgili bilgi düzeylerini, görüşlerini ve ileriye dönük beklentilerini dikkate alan bir politikanın oluşturulması, bu üretim sistemlerinin yaygınlaşmasına ve sürdürülebilirliğine önemli katkı sağlayacaktır.

Araştırma sonuçlarına göre, üreticilerin organik tarım konusunda nispeten daha fazla bilgiye sahip oldukları söylenebilir. Ancak her iki üretim sisteminin de bütün özellikleriyle üreticiler tarafından yeterince kavranmadığı anlaşılmaktadır. Bu üretim sistemlerinin kendine has bir takım farklı prensiplerinin olması, üreticilerin bu üretim sistemleriyle ilgili doğru bilgilendirilmelerini sağlayacak eğitim çalışmalarının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Üreticiler organik tarım konusunda daha fazla istekli olsalar da, genel olarak her iki sisteme geçmeye yönelik tutumun istenilen düzeyde olduğu söylenemez. Üreticilerin konuyla ilgili paydaşlar tarafından eğitilmesinin, organik tarım ve iyi tarım uygulamalarının benimsenmesini olumlu yönde etkileyeceği açıktır. Bu tarım sistemlerinin benimsenmesiyle ilgili olarak, Tarım ve Orman Bakanlığı'na bağlı İl/İlçe Müdürlükleri tarafından gerçekleştirilecek toplantılara üretici katılımının artırılması önemlidir. Bu konuda muhtar ve köyde sözü geçen önder üreticilerin, sürdürülebilir tarıma geçiş için örnek teşkil etmeleri etkili bir yöntem olacaktır.

Organik tarım ve iyi tarım uygulamalarında ürün sayısının artırılması, bu ürünlere olan tüketici talebiyle doğru orantılıdır. Ancak organik ve iyi

tarım ürünleri, konvansiyonel tarım ürünlerine göre daha yüksek fiyatla satılmaktadır. Bu durumda, düşük ve orta gelirli tüketicilerin organik tarım ve iyi tarım ürünlerini satın almaları zorlaşmaktadır. Ayrıca üreticilerin de, pazarda alıcısı az olan bu ürünlerin üretimine karşı olumlu tutum sergilemeleri beklenemez. Bu nedenle fiyatların daha makul seviyelere çekilmesi için üretim maliyetlerinin düşürülmesi gerekir. Organik tarım ve iyi tarım ürünlerinin tüketiciler tarafından daha fazla tercih edilmesiyle, bu ürünlere yönelik pazarlama olanakları da artacaktır. Bu durum, konvansiyonel tarım yapan üreticilerin organik ve iyi tarım uygulamalarına olan ilgisini artıracaktır. Organik ve iyi tarım ürünlerinde pazarlama imkânlarının genişletilmesi ve üretim maliyetinin düşürülmesinin yanı sıra, girdilerin temininde kolaylık sağlanması bu üretim sistemlerine yönelik başlıca tedbirler olarak ele alınmalıdır. Organik tarım ve iyi tarım uygulamalarına alan bazlı verilen parasal desteklerin üretim maliyetlerini dikkate alacak şekilde revize edilmesi, hem bu üretim sistemlerine devam eden hem de yeni üreticilerin bu sistemleri benimsemeleri açısından önemli katkı sağlayacaktır. Organik tarım ve iyi tarım uygulamalarının benimsenmesi zaman alacak olsa da, üretici ve tüketicilerde oluşacak motivasyon ve farkındalıktan dolayı gelecek yıllarda önemli bir mesafe alınmış olacaktır.

Kaynaklar

- Adıgüzel, F., Kızılaslan, N., 2020. Ege Bölgesinde organik zeytin üretiminin tercih edilmesinde etkili faktörler. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, 9(2): 1-12.
- Ahlem, Z., Hammas, M.A., 2017. Organic farming: A path of sustainable development. *International Journal of Economics & Management Sciences*, 6(5): 2-7.
- Akkaya, F., Yalcin, R., Özkan, B., 2006. Good agricultural practices (GAP) and its implementation in Turkey. *Acta Horticulturae*, 699(3): 47-52.
- Aksoy, A., Dıvrak, B.B., Sütü, E., 2013. İyi Tarım Uygulamaları El Kitabı. (<http://awsassets.wwftr.panda.org/>), (Erişim tarihi: 29.03.2015).
- Anonim, 2020a. Bitkisel Üretim İstatistikleri. Türkiye İstatistik Kurumu, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>), (Erişim tarihi: 29.12.2020).
- Anonim, 2020b. Zonguldak İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Kayıtları.
- Anonymous, 2020. Definition of Organic Agriculture. (<https://www.ifoam.bio/why-organic/organic-land-marks/definition-organic>), (Erişim tarihi: 20.11.2020).
- Gözener, B., Sayılı, M., Yurdabakan, M., 2016. Önemli ürünlerde gübre kullanım durumu: Tokat ili Kazova yöresi örneği. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 33(2): 41-47.

- Hasdemir, M., 2011. Kiraz yetiştiriciliğinde iyi tarım uygulamalarının benimsenmesini etkileyen faktörlerin analizi. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İçel, C.D., 2007. Avrupa Birliği Ülkelerinde İyi Tarım Uygulamaları ve Türkiye ile Karşılaştırılması. AB Uzmanlık Tezi, T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- Karabaş, S., Gürler, A.Z., 2011. Organik tarım ve konvansiyonel tarım yapan işletmelerin karşılaştırmalı analizi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13(21): 75-84.
- Karaturhan, B., Uzmay, A., Koç, G., 2018. Factors affecting the probability of rural women's adopting organic farming on family farms in Turkey. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 55(2): 153-160.
- Kaya, T.E., Atsan, T., 2013. Kırsal kadının organik tarımı benimsemesini etkileyen faktörler üzerine bir araştırma (TRA1 Bölgesi örneği). *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 44(1): 43-49.
- Kızıloğlu, R., Kızılaslan, N., 2017. Kahramanmaraş ili merkez ilçe kırsalında çiftçilerin gübre kullanım durumu. *Türk Tarım-Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 5(1): 18-23.
- Özsayın, D., Tan, S., Everest, B., 2018. Organik zeytin üreticilerinin sosyo-ekonomik yapısı ve organik tarım konusundaki bilgi düzeyi ve yaklaşımları. *Türk Tarım-Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6(11): 1622-1629.
- Pezikoğlu, F., Adanacioğlu, H., Mısır, G., Öztürk, M., Temel, M., 2019. Bazı illerde yeşil tarım sistemleri ile konvansiyonel tarım sistemi üreticilerinin sosyo-ekonomik özellikleri. *VI. Organik Tarım Sempozyumu*, 15-17 Mayıs, İzmir, s: 51-57.
- Sayın, B., Çelikyurt, M.A., Kuzgun, M., Aydın, B., 2016. Örtüaltı sebze yetiştiriciliğinde iyi tarım uygulamaları yapmayı etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *XII. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi*, 25-27 Mayıs, Isparta, s: 1975-1984.
- Turhan, Ş., 2005. Tarımda sürdürülebilirlik ve organik tarım. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 11(1): 13-24.
- Yamane, T., 1967. Elementary Sampling Theory. Printice Hall Inc. Englewood Cliffs, Nt.
- Yılmaz, H., Demircan, V., Gül, M., 2009. Üreticilerin kimyasal gübre kullanımında bilgi kaynaklarının belirlenmesi ve tarımsal yayım açısından değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 4(1): 31-44.
- Yüzbaşıoğlu, R., 2020. Üreticilerin kimyasal gübre kullanım bilinç düzeylerinin incelenmesi: Tokat Merkez ilçe örneği. *Turkish Journal of Agricultural Engineering Research*, 1(2): 452-465.